

شکاف میان اعتبار کمی مجلات و رؤیت‌پذیری مقالات: شواهدی از حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی با تأکید بر تولیدات علم سنجی

رویا پورنقی (Pournaghi@irandoc.ac.ir)

دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشیار پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک)

مقدمه: این مطالعه با هدف واکاوی نسبت میان اعتبار صوری نشریات و میزان اثرگذاری واقعی مقالات، به بررسی این مسئله می‌پردازد که آیا بالا بودن ضریب تأثیر مجله لزوماً به معنای دیده‌شدن بیشتر مقالات است یا میان اعتبار در سطح مجله و رؤیت‌پذیری در سطح مقاله شکافی توزیعی وجود دارد.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نوع کاربردی و به‌روش توصیفی-تحلیلی با رویکرد تحلیل استنادی است. داده‌ها از پایگاه وب‌آوساینس برای دوره زمانی ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۸ استخراج شده‌اند. جامعه پژوهش شامل کلیه مقالات ۱۳ نشریه منتخب در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی است که بر اساس قرابت موضوعی در حوزه علم‌سنجی و تداوم انتشار انتخاب شده‌اند. برای بررسی رابطه آماری میان ضریب تأثیر و نرخ بی‌استنادی از آزمون همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن استفاده شد.

یافته‌های اصلی: بر اساس یافته‌ها میانگین نرخ بی‌استنادی در مجلات بررسی‌شده برابر با حدود ۲۶ درصد بود که دامنه‌ای از ۴۸ درصد تا ۷۲٫۳ درصد را شامل می‌شد. نتایج آزمون اسپیرمن حاکی از وجود رابطه معکوس و قوی میان ضریب تأثیر و نرخ بی‌استنادی در سطح کلان است؛ با این حال، تحلیل‌های تفصیلی نشان داد که این رابطه خطی نبوده و استثناهای قابل توجهی در برخی نشریات وجود دارد. طی ده سال مورد بررسی، نرخ بی‌استنادی از ۳۱ درصد در ۲۰۰۹ به ۲۳ درصد در ۲۰۱۸ کاهش یافته است، اما ناهمگنی در توزیع استنادات همچنان پابرجا مانده است. بررسی نوع مقاله نشان داد تنها مقالات مروری و زندگینامه‌ای دارای رابطه معنادار و منفی با بی‌استنادی‌اند، در حالی که سایر انواع مقاله تأثیر معناداری ندارند.

بحث و نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج، ضریب تأثیر به عنوان یک شاخص میانگین‌محور در سطح مجله، نمی‌تواند تضمینی قطعی برای رؤیت‌پذیری مقالات در سطح خرد باشد. حتی در ژورنال‌های با ضریب تأثیر بالا، پدیده بی‌استنادی به شکلی محسوس وجود دارد؛ امری که بر چندوجهی بودن مفهوم اثرگذاری و وجود شکاف میان اعتبار رسمی نشریه و جذب توجه علمی در سطح مقاله دلالت دارد. این مطالعه بر ضرورت گذار از ارزیابی‌های صرفاً مجله‌محور به سوی سنجه‌های متنوع‌تر و مبتنی بر عملکرد واقعی مقالات تأکید می‌کند.

کلیدواژه‌ها: ضریب تأثیر، بی‌استنادی، علم‌سنجی، تحلیل استنادی، رؤیت‌پذیری، ارزیابی پژوهش.

The Gap Between Journal Quantitative Credit and Article Visibility: Evidence from the Field of Information and Knowledge Science with an Emphasis on Bibliometric Outputs

Roya Pournaghi¹ (pournaghi@irandoc.ac.ir)

1. PhD in Knowledge and Information Science; Associate Professor; Research Institute for Information Science and Technology (IranDoc); Tehran

Abstract

Introduction: This study aims to explore the relationship between the formal prestige of journals and the actual impact of articles, investigating whether a high Journal Impact Factor (JIF) necessarily implies greater article visibility, or if a distributional gap exists between journal-level prestige and article-level visibility.

Methodology: The present research is an applied study conducted through a descriptive-analytical method with a citation analysis approach. Data were extracted from the Web of Science database for the period 2009–2018. The research population includes all articles from 13 selected journals in the field of Information Science and Library Science, chosen based on their thematic proximity to Scientometrics and their continuity of publication. The Spearman rank correlation test was utilized to examine the statistical relationship between the impact factor and the uncitedness rate.

Main findings: The average uncitedness rate in the studied journals was approximately 26%, ranging from 4.8% to 72.3%. Results of the Spearman test indicate a strong inverse relationship between the impact factor and the uncitedness rate at the macro level; however, detailed analyses showed that this relationship is non-linear and significant exceptions exist in certain journals. During the ten-year period under study, the uncitedness rate decreased from 31% in 2009 to 23% in 2018, yet heterogeneity in citation distribution has persisted. The analysis of document types revealed that only review articles and biographical items have a significant negative relationship with uncitedness, while other document types do not have a significant effect. The research findings

indicate that the impact factor, as an average-based index at the journal level, cannot serve as a definitive guarantee for article visibility at the micro level.

Discussion and conclusions: Even in journals with high impact factors, the phenomenon of uncitedness exists perceptibly; a fact that points to the multifaceted nature of the concept of impact and the existence of a gap between a journal's official prestige and the attraction of scientific attention at the article level. This study emphasizes the necessity of transitioning from purely journal-centered evaluations toward more diverse metrics based on the actual performance of articles.

Keywords: Impact Factor, Uncitedness, Scientometrics, Citation Analysis, Visibility, Research Evaluation.